

ТҰРМЫСТЫҚ ХИМИЯНЫ НЕМЕН АЛМАСТЫРАМЫЗ?

Жыл сайын миллиондаған тоннаға жуық тұрмыстық химия өнімдері өндіріледі. Соның ішінде күнделікті өмірде кең қолданылатыны - жууға арналған заттар.

Синтетикалық жуғыш заттардың құрамында натрий силикаты, натрий фосфаттары, сода сияқты сілтілі заттар бар. Олар мақта мен зығыр маталарды, капронды жууды жеңілдетеді. Бірақ бұл кір жуғыш ұнтақтарды жүн мен лавсаннан жасалған бұйымдарды жуу үшін қолдануға болмайды. Өйткені олар сілтілі ортаның әсерінен біртіндеп жойылады. Мұндай өнімдер үшін суда бейтарап реакция тудыратын жуғыш заттар қолданылады.

Кейбір синтетикалық жуғыш заттардың құрамында тұрақты кірді кетіретін ағартқыштар бар. Соның салдарынан мата сұр немесе сары түске ие болады. Ағартқыш $\text{NaBO}_3 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$ натрий пербораты, Na_2O_2 натрий асқын тотығы және H_2O_2 сутегі асқын тотығы болуы мүмкін.

Ыдыс-аяқ, раковина тазарту үшін жуғыш заттарға қатты инертті заттар - абразивтер жиі енгізіледі. Бұл қатты ластаушы заттардың механикалық бұзылуын жеңілдетеді. Адамзат күн сайын тұрмыстық химиямен үнемі байланыста болғандықтан, ол оның барлық артықшылықтары мен кемшіліктерін білуі керек.

Адам туғаннан бастап химиямен, дәлірек айтқанда бізді барлық жерде қоршап тұрған химикаттармен бетпе-бет келеді. Ас үй, жуынатын бөлмедегі қарапайым ыдыс, кір жуу процесінің өзі бұған мысал бола алады. Қыз-келіншектер қолданатын косметика да - химия.

Ас үйдегі химия, ең алдымен, адам денсаулығы үшін қажет. Онда біз өміріміздің жартысын өткіземіз. Ас үйде бәрін таза және ұқыпты ұстау керек. Өйткені сіз антисанитариялық жағдайда тері ауруларының алдын ала аласыз. Ас үй адам денсаулығына осал жер болмауы үшін оны үнемі

ретке келтіру керек:

Үстелді әр тамақтан бұрын және кейін сұрту керек;

- Бетін сірке қышқылы қосылған сабынды суға малынған шүберекпен сұрткен дұрыс (бұл өте тиімді әдіс);

- Ыдыс жуу үшін жоғары сабындылығы бар сұйық ыдыс жуғыш заттар тиімді;

- Шыны беттерді тазалауға спрей тәрізді заттар қолданылады.

Жуынатын бөлмедегі химия да тазалықты білдіреді, мұнда біз дененің гигиенасын реттейміз. Жуынатын бөлмені тазарту үшін хлоры бар заттарды, тазартқыш ұнтақтарды пайдалану керек. Дене гигиенасын жақсарту үшін адам көптеген химиялық заттарды қолданады - бұл шаш сусабындары, душқа арналған гелдер, иіс сабындары, денеге арналған кремдер, лосьондардың барлық түрлері.

Косметика мен гигиенадағы химияны әйелдердің жартысы пайдаланады. Химиялық гигиенаға сабын, сусабындар, дезодоранттар, кремдер жатады. Химиялық косметикаға ерін далабы, көздің айналасын бояйтын қаламдар, пудра, кірпік сүрмесі, ерін, көз контурлағыш қарындаштар және басқалар кіреді.

Тұрмыстық химияны немен алмастыруға болады? Бұған кез келгеніңіз күнделікті қолжетімді ас ингредиенттерін қолдануға болатынын білесіздер.

Ас тұзы - ас үйдегі канализациялық құбырлар бітелген болса, онда қарапайым тұз көмекке келеді. Мұны істеу үшін құбырға 2 ас қасық ас тұзын салып, үстінен су құясыз, 20 минуттан кейін құбыр ашылып, жағымсыз иістен де арылады. Тұз киіміңіздегі шарап дақтарын дереу жоя алады. Дақты аз мөлшерде тұзбен сұрту жеткілікті.

Ас содасы - ас үйдегі ыдыс-табақтарға, керамикалық плита және ас дайындайтын үстел үстіне ас содасын сулап жағып 10-15 минутқа қалдырып, содан соң сумен шайып тастайсыз немесе сулы шүберекпен сұртіп аласыз. Кір, дақ-

тың, майдың ізінде қалмай жарқырап шығады.

Сірке суы - едендер мен айналарды жууға өте ыңғайлы. 10:1-ге дейінгі қатынаста су мен сірке суын араластырған кезде әйнекті, айнаны, сондай-ақ едендерді кезкелген ластанудан оңай құтқаруға болады. Балғындық пен жағымды иіс беру үшін қоспаға бірнеше тамшы хош иіс немесе лимон шырынын қосқан дұрыс.

Лимон қышқылы - шыны жуу үшін өте тиімді. Із қалдырмайды және шыныға керемет жылтыр береді. Сондай-ақ, шәйнек пен басқа да ыдыстарды қақтан тазарту үшін қолдануға болады. Шәйнекке 15 грамм лимон қышқылының ұнтағын салып, үстіне су құйып, бірнеше минут қайнатып, суытып, қақтан ажыраған шәйнекті сумен шайып тазартып аласыз.

Құрғақ қыша ұнтағы ыдыс жууға өте ыңғайлы. Денсаулық үшін толығымен қауіпсіз.

Мұндай тазалауыштардың қатарына сүт, зәйтүн майын, жұмыртқаны, картоп, пияз, лимон шырынын, сыра, кока-кола сусынын, сутек асқын тотығын, мүсәтір спиртін, эфир майларын және т.б. жатқызуға болады.

Ғалымдар қоршаған ортаның тұрмыстық химиялық заттармен ластануы дерматит, аллергия, бронх демікпесі сияқты аурулардың дамуына ықпал ететіндігін дәлелдеді. Бір болжамға сәйкес, әлем тұрғындары арасында аллергияның тез таралуының себептерінің бірі - біздің өмір сүру ортамыздың шамадан тыс стерильділігі, бұл адамның иммундық жүйесінің қалыпты қалыптасуының бұзылуына әкеледі екен.

Сондықтан үй шаруашылығында тұрмыстық химия құралдарын таңдау және одан әрі пайдалану мәселесіне ерекше жауапкершілікпен қарау керек.

С. МҰСАЕВА,
М.Әуезов атындағы
ОҚУ «Химия»
кафедрасының
доценті, х.ғ.к.

М. ҚАСЫМОВА,
профессор, х.ғ.к.